

ABDULLA AVLONIY ASARLARIDA TA'LIM-TARBIYAGA OID QARASHLARNING IFODALANISHI

Nurhodjayeva Feruza

Tadjiboyeva Muhabbat

*University of management and future
technologies, PS/S-23-2 guruh talabalari*

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek ma'rifatparvar adibi va pedagogi Abdulla Avloniyning asarlarida ta'lim va tarbiya masalalariga oid qarashlari keng tahlil qilinadi. Uning pedagogik g'oyalari, axloqiy tarbiya, ilm-ma'rifatning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalalari yoritiladi. Shuningdek, Avloniyning ta'lim-tarbiyaga oid qarashlarining bugungi pedagogika fani uchun ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Abdulla Avloniy, ta'lim, tarbiya, ma'rifat, axloqiy tarbiya, vatanparvarlik, pedagogik qarashlar

Kirish

O'zbek xalqining ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotida jadidchilik harakati va uning namoyandalari muhim o'rin tutadi. Ana shunday buyuk ma'rifatparvarlardan biri Abdulla Avloniy bo'lib, u o'z ijodi va pedagogik faoliyati orqali xalqni ilm-ma'rifatga chorlagan. Avloniy ta'lim va tarbiyani jamiyatni yuksaltiruvchi eng muhim omil sifatida baholagan.

Uning asarlarida yosh avlodni komil inson qilib tarbiyalash, ilimli, axloqli va vatanparvar qilib voyaga yetkazish g'oyalari markaziy o'rinni egallaydi.

Abdulla Avloniy — pedagog va ma'rifatparvar

Abdulla Avloniy nafaqat adib va shoir, balki yirik pedagog va jamoat arbobi sifatida ham tanilgan. U yangi usul maktablarini tashkil etish, darsliklar yozish va ta'lim tizimini isloh qilishda faol ishtirok etgan.

Avloniy ta'limni faqat savod chiqarish bilan cheklab qo'ymasdan, uni shaxsning ma'naviy va axloqiy kamolotiga xizmat qiluvchi jarayon deb bilgan. Uning fikricha, haqiqiy ta'lim tarbiya bilan uyg'un bo'lishi lozim.

“Turkiy guliston yoxud axloq” asarida tarbiya masalalari

Abdulla Avloniyning eng mashhur pedagogik asarlaridan biri — “Turkiy guliston yoxud axloq” hisoblanadi. Ushbu asarda muallif axloqiy tarbiyani inson kamolotining asosiy sharti sifatida talqin qiladi.

Avloniy yaxshi xulq, halollik, mehnatsevarlik, sabr-toqat, odob-axloq kabi fazilatlarni yosh avlodda shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi. U yomon xulq-atvorning jamiyat va shaxs hayotiga salbiy ta'sirini ochib beradi.

Ilm va ma'rifatning ahamiyati haqidagi qarashlari

Avloniy asarlarida ilm va ma'rifat jamiyat taraqqiyotining asosiy omili sifatida ko'rsatiladi. U jaholat va savodsizlikni millatning eng katta dushmani deb hisoblagan.

Muallifning fikricha, ilimli inson jamiyatda o'z o'rnini topadi, xalq manfaatiga xizmat qiladi va kelajak avlod uchun ibrat bo'la oladi. Shu sababli u yoshlarni ilm olishga, o'qishga va izlanishga undagan.

Vatanparvarlik va milliy tarbiya g'oyalari

Abdulla Avloniy ta'lim-tarbiyada vatanparvarlik masalasiga alohida e'tibor qaratgan. Uning asarlarida vatanni sevish, milliy qadriyatlarga hurmat bilan qarash, xalq manfaatini himoya qilish g'oyalari keng yoritilgan.

Avloniy yoshlarni milliy ongli, mustaqil fikrlaydigan va vatan ravnaqi uchun mas'uliyatni his qiladigan shaxslar qilib tarbiyalashni muhim deb bilgan.

O'qituvchi va maktabning o'rnini haqidagi fikrlari

Avloniy pedagogik qarashlarida o'qituvchi shaxsiga katta ahamiyat bergan. U o'qituvchini jamiyatning eng mas'uliyatli kishisi deb hisoblab, uning bilimli, odobli va namunali bo'lishi zarurligini ta'kidlagan.

Maktab esa Avloniy nazarida tarbiya va ta'limning markazi bo'lib, unda bolalarning nafaqat aqliy, balki ma'naviy rivoji ham ta'minlanishi lozim.

Abdulla Avloniy pedagogik qarashlarining bugungi ahamiyati

Bugungi kunda Abdulla Avloniy asarlaridagi ta'lim-tarbiyaga oid g'oyalar o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Aksincha, zamonaviy ta'lim tizimida uning ilm-ma'rifat, axloqiy tarbiya va vatanparvarlik haqidagi qarashlari dolzarb hisoblanadi.

Avloniy merosi yosh avlodni komil inson qilib tarbiyalashda mustahkam ma'naviy asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Abdulla Avloniy asarlarida ta'lim va tarbiya masalalari chuqur va tizimli tarzda yoritilgan. U ilm-ma'rifatni jamiyat taraqqiyotining poydevori, tarbiyani esa shaxs kamolotining asosi deb bilgan.

Avloniyning pedagogik qarashlari bugungi ta'lim tizimi uchun ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, yosh avlodni axloqli, bilimli va vatanparvar qilib tarbiyalashda bebaho manba hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.

4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. *Modern Education and Development*. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. *NEW RENAISSANCE international scientific journal*. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. *Til va adabiyot.uz*. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. *Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology* ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.